

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה חלקים.

חלק א	–	דברים: פתיחה וסיכום	(25×1)	–	25 נקודות
חלק ב	–	דברים: מצוות	(25×1)	–	25 נקודות
חלק ג	–	ירמיה, יחזקאל	(15×2)	–	30 נקודות
חלק ד	–	עזרא, נחמיה	(20×1)	–	20 נקודות
סך הכול			–	100 נקודות	

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

חלק א – דברים: פתיחה וסיכום (25 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–2 (25 נקודות).

1. פרשיות "שמע", "והיה אם שמע"

א. עיינו בפרק ו', פסוקים ד'–ט', ובפרק י"א, פסוקים י"ג–כ"א.

(1) על פי מה שלמדתם, מהי הדרך לעבודת ה' על פי כל אחד מן הקטעים? בססו את תשובתכם על הכתוב.

(2) הסבירו כיצד הנאמר בפרשת "והיה אם שמע" מכין את עם ישראל לחיים בארץ-ישראל.

(10 נקודות)

ב. עיינו בפרק י"א, פסוקים ט"ז–י"ז.

רש"י (לפסוקים ט"ז–י"ז): "השמרו לכם" - כיוון שתהיו אוכלים ושבעים, הישמרו לכם שלא תבעטו, שאין אדם מורד בהקדוש ברוך הוא אלא מתוך שביעה. 'ואבדתם מהרה' - ...אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא."

(1) "שאינ אדם מורד בהקדוש ברוך הוא אלא מתוך שביעה". הביאו מפרק ח' ראיה לדברי רש"י.

(2) על פי רש"י, הסבירו את הקשר בין עונש הגלות ובין החטא של עם ישראל.

(10 נקודות)

ג. עיינו בפרק ח', פסוק י"ט, ובפרק י"א, פסוק י"ג.

"מדרש שכל טוב" (ר' מנחם בן רבי שלמה): "מכאן אמרו: שְׁמַע אדם למצווה אחת - משמיעין אותו מצוות הרבה,

שנאמר 'אם שמע תשמעו', שכח מצווה אחת - משכחין אותו מצוות הרבה, שנאמר 'אם שכח תשכח'."

(1) מהי השאלה על לשון הפסוקים ש"מדרש שכל טוב" משיב עליה?

(2) מהי התשובה של "מדרש שכל טוב" על השאלה שכתבתם? הסבירו כיצד התשובה מבוססת על לשון הפסוק.

(5 נקודות)

2. יחידת הפתיחה ויחידת הסיכום

רובו של ספר דברים מביא את דברי משה בנאום שנשא לפני מותו, ערב הכניסה לארץ.

- א. (1) על פי מה שלמדתם, מהו ההבדל בין הנהגת משה את בני ישראל במדבר לבין הנהגת בני ישראל בארץ-ישראל?
 (2) ציינו שני הבדלים נוספים בין מאפייני החיים של בני ישראל במדבר לבין מאפייני החיים של בני ישראל בארץ-ישראל.
 (10 נקודות)

ב. (1) עיינו בפרק ל"ד, פסוקים א'–ד'.

ספורנו: "הראיתך בעיניך" - למען תברכנה. 'ושמה לא תעבר' - כדי שלא תגיענה ברכתך באופן שלא תיחרב

בסוף, כמו שכבר נגזר עליהם לכשתתמלא סְאָתָם.

על פי ספורנו, מדוע לא נכנס משה לארץ?

- (2) על פי מה שלמדתם, לשם מה הראה ה' למשה את הארץ? כתבו שתי תשובות.
 (10 נקודות)

ג. עיינו בספר **במדבר**, פרק כ', פסוקים כ"ג–כ"ט, ובספר **דברים**, פרק ל"ד, פסוקים ה'–ח'.

"אור החיים": "ויבכו בני ישראל" - ובאהרן אמר 'כל בית ישראל' (במדבר כ', כ"ט), רבותינו ז"ל נתנו טעם לפי שהיה אוהב שלום..., ואולי יש לתת טעם כי אהרן לא ידעו במיתתו קודם שמת וראו פתאום שמת, ודבר כזה יעורר כל לב לפתוח מקור דמעת עינו, מה שאין כן משה שכבר ידעו מיתתו ובכל דבריו ותוכחותיו... היה אומר להם 'כי אנכי מת... אינני עבר' (דברים ד', כ"ב)."

- (1) על פי "אור החיים", הסבירו את השאלה המתעוררת מן ההשוואה בין תיאור התגובה על מות אהרן לבין תיאור התגובה על מות משה.

- (2) הסבירו את שתי התשובות על שאלה זו המובאות בפירוש "אור החיים".
 (5 נקודות)

חלק ב – דברים: מצוות (25 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 3–6 (25 נקודות).

3. "פתח תפתח"

א. עיינו בפרק כ"ג, פסוקים כ'–כ"א.

מהו איסור נשך, ומדוע הוא נקרא כך? (5 נקודות)

ב. עיינו בפרק כ"ד, פסוקים ו', י'–י"ג.

(1) עיינו בפסוק ו'.

על פי פרשן שלמדתם, הסבירו את האיסור שבפסוק ואת הטעם לאיסור זה.

(2) הסבירו בלשונכם את המקרה המתואר בפסוקים י'–י"א.

(3) "וּבִרְכָּךְ וּלְךָ תִּהְיֶה צִדְקָה" (פסוק י"ג).

מיהו המברך בפסוק י"ג, את מי הוא מברך, ומדוע הוא מברך אותו?

(15 נקודות)

ג. עיינו בפרק כ"ג, פסוק כ"א.

רלב"ג: "למען יברכך ה' אלקיך בכל משלח ידך על הארץ אשר אתה בא שמה" - אין ראוי שיובן מזה... [ש]תנהג זאת

האזהרה כי אם בארץ ישראל, כי הוא מבואר כי אין לו התלות בארץ. ...[אלא] רוצה לומר... כי אין שאר הארצות מוכנות

לברכה כמו זאת הארץ הנבחרת שהיא מוכנת מאוד [לברכה].

(1) איזו הבנה מוטעית רלב"ג שולל? על אילו מילים בכתוב מבוססת הבנה מוטעית זו?

(2) על פי רלב"ג, מה אפשר ללמוד ממילים אלה (שציינתם בתשובתכם הקודמת)?

(5 נקודות)

4. "לא תוכל להתעלם"

- א. (1) עיינו בפרק כ"ב, פסוקים א'–ד'.
בפסוק א' ובפסוק ד' כתובים שני ציוויים.
מה הכתוב מצווה לעשות, ומה הכתוב אוסר לעשות בכל אחד מן הפסוקים האלה?
- ב. (2) עיינו בספר שמות, פרק כ"ג, פסוק ד'.
המצווה הכתובה בספר דברים היא "מצווה מבוארת".
כתבו שני פרטים שהתבארו בספר דברים.
(10 נקודות)
- ג. רש"י (לפסוק ב'): "והשבת לו" - שתהא בו השבה, שלא יאכל בביתך כדי דמיו ותתבעם ממנו. מכאן אמרו: כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל - יימכר".
(1) על פי רש"י, מה למדו מן הכתוב שאסור למשיב האבדה לעשות? הסבירו מדוע אסור לעשות זאת.
(2) הביאו דוגמה לדבר "שעושה ואוכל" ודוגמה לדבר "שאינו עושה ואוכל". הסבירו את הדוגמאות שהבאתם.
(10 נקודות)
- ג. רבנו בחיי (לשמות כ"ג, ה'): "עזוב תעזוב עמו" - זו מצוות פריקה, ודרשו חז"ל... שהכתוב מיותר כי היינו יכולים ללמוד אותו ממה שכתוב (דברים כ"ב, ד') 'הקם תקים עמו' שהיא מצוות טעינה, וקל וחומר הוא: ומה טעינה שאין בה צער בעלי חיים אמרה תורה 'הקם תקים עמו', מצוות פריקה שיש בה צער בעלי חיים לא כל שכן?! ואף על פי כן נכתב, ללמדך שהם שני דינים חלוקין... ובא הכתוב לומר פריקה בחינם טעינה בשכר [בעל הבהמה משלם למי שעוזר לו לטעון]".
על פי רבנו בחיי, הסבירו את ה"קל וחומר" בנוגע למצוות פריקה ולמצוות טעינה.
בתשובתכם ציינו מהו ה"קל", מהו ה"חומר", ומהי השאלה המתעוררת מ"קל וחומר" זה.
(5 נקודות)

5. הנהגה – בית דין גדול וזקן ממרא

- א. (1) מהו המקרה המתואר בפרק י"ז, פסוק ח', ומה התורה מצווה בפסוקים ח'–ט' לעשות במקרה זה?
(2) על פי מה שלמדתם, מה פסוק י"א מוסיף על הנאמר בפסוק י'?
(10 נקודות)
- ב. (1) רמב"ן (לפסוק י"א): "כי על הדעת שלהם הוא נותן לנו התורה, אפילו יהיה בעיניך כמחליף הימין בשמאל, וכל שכן שיש לך לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח ה' על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול".
מהו ההסבר של רמב"ן לחובה לציית לדברי בית הדין הגדול, גם כשנראה שבית הדין הגדול טועה בפסיקתו?
(2) כיצד נקרא חכם שאינו סר למרות בית הדין הגדול, מהו עונשו, ומדוע העונש חמור כל כך?
(10 נקודות)
- ג. משנה (סנהדרין י"א, ב'): "חזר [החכם] לעיר ושנה ולימד כדרך שהיה לָמַד - פטור, ואם הורה לעשות - חייב, שנאמר 'והאיש אשר יעשה בזדון, אינו חייב עד שיוורה לעשות'".
(1) על פי המשנה, באיזה מקרה החכם נחשב לזקן ממרא, ובאיזה מקרה אינו נחשב לזקן ממרא? הסבירו כיצד המשנה לומדת דין זה מן הכתוב.
(2) לדעתכם, מדוע לדעת המשנה יש הבדל בין המקרים?
(5 נקודות)

6. דיני מלחמה

א. עיינו בפרק כ', פסוקים י"ט-כ'.

(1) בפסוקים אלה מוזכרים שני סוגי עצים.

מה הם שני הסוגים, מה התורה מצווה בנוגע לכל אחד מהם, ומהו הנימוק בתורה להבדל בין הציוויים?

(2) על פי פירוש שלמדתם, אפשר לקרוא את המילים "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֵּׁדָה" (פסוק י"ט) בצורת שאלה.

כתבו בלשונכם שאלה זו.

(10 נקודות)

ב. עיינו בפרק כ"ג, פסוקים י'-ט"ו.

(1) "וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע" (פסוק י').

על פי מה שלמדתם, ציינו והסבירו שתי סכנות שיש להישמר מהן במלחמה.

(2) על פי הפסוקים, הסבירו בלשונכם את הנימוק לציווי "וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע".

(10 נקודות)

ג. במלכים ב, פרק ג', מסופר על פנייתם של מלך יהודה ומלך ישראל לאלישע הנביא לקראת המלחמה במואב.

אלישע אומר להם: "וְהָפִיתֶם כָּל עֵיר מִבְּצָר... וְכָל עֵץ טוֹב תִּפְּלִי וְכָל מַעֲיָנִי מֵיָם תִּסְתַּמּוּ וְכָל הַחֲלָקָה הַטּוֹבָה תִּכָּאֲבוּ בְּאֲבָנִים" (פסוק י"ט).

רי"ק (רבי יוסף קרא): "וְכָל עֵץ טוֹב תִּפְּלִי" - וכתוב 'רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכת'.

(דברים כ', כ') וכל עץ מאכל אותו לא תשחית, אלא הם עשו עימכם שלא כדין... ששכרו את בלעם לקללכם, ואתם גם אתם עשו להם שלא כדין 'וכל עץ טוב תפילו'.

(1) הסבירו את הקושי בדברי אלישע שרי"ק מעלה.

(2) מהו התירוץ של רי"ק לקושי זה?

(5 נקודות)

חלק ג – ירמיה, יחזקאל (30 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 7–9 (לכל שאלה – 15 נקודות).

7. ירמיה, פרק ז', פרק כ"ו

א. (1) עיינו בפרק ז', פסוקים ג'–י"א.

מה טענו נביאי השקר בפסוק ד', ומה השיב ירמיהו על טענה זו?

(2) בפרק כ"ו יש חזרה בקצרה על הנבואה שבפרק ז'.

על פי פרק כ"ו, פסוקים ז'–ט', מה הייתה תגובת הנביאים, הכוהנים והעם על נבואת ירמיהו?

על פי מה שלמדתם, כתבו נימוק לתגובה זו.

(5 נקודות)

ב. (1) עיינו בפרק כ"ו, פסוקים י"ז–י"ט.

מי אמרו דברי הגנה על ירמיהו, ומדוע הוזכר מיכה המורשתי בדברי ההגנה שלהם על ירמיהו?

(2) יש פרשנים הסוברים שהמסופר בפסוקים כ'–כ"ג אינו מדברי הזקנים. נמקו דעה זו.

(5 נקודות)

ג. עיינו בפרק כ"ו, פסוק י"ט.

רבי יוסף קרא (לפסוק י"ט): "אבל אנחנו גורמין לנו את הרעה על נפשותינו - שאנו שומעין שמתנבא על הבית הזה

להיות כשילה, ועל יושבי העיר הזאת לקללה לכל גוי הארץ, ואין אנו חוזרין בנו כדי שיינחם ה' על הרעה".

מצודת דוד (לפסוק י"ט): "ואנחנו' - אבל אנחנו כשנמית אותו נעשה עוד רעה גדולה על נפשותינו".

(1) על פי כל אחד מן הפרשנים, מהי הרעה שזקני ישראל רוצים למנוע?

(2) הביאו מדברי ירמיהו בפסוקים י"ב–ט"ו ראיה לאחד מן הפירושים האלה.

(5 נקודות)

8. ירמיה, פרק ל"ו

- א. (1) מתי הוקראה המגילה בפומבי בפעם הראשונה, ומי הקריא אותה?
 (2) על פי מה שלמדתם, מדוע הוקראה המגילה במועד זה?
 (3) המגילה הוקראה פעמיים נוספות. מי קרא את המגילה בפעם השנייה, ומדוע הוא לא קרא אותה בפעם השלישית?
 (6 נקודות)
- ב. על פי המסופר בפרק ל"ו, האם הושגה המטרה של כתיבת נבואותיו של ירמיהו? נמקו את תשובתכם. (4 נקודות)
- ג. אברבנאל (לפסוק ב'): "וחכמים ז"ל אמרו שזאת הייתה מגילת איכה... והנה במגילת איכה לא היו כתובות נבואות שנאמרו לירמיהו על יהודה... וכל שכן הנבואות שציווה ודיבר לו על כל הגויים שנכתבו בסוף הספר הזה [ספר ירמיה] אינם במגילת איכה. ולכן אחשוב שבעבור שבאותה מגילה קונן ירמיהו על ישראל ועל יהודה בחורבנם וגלותם, וגם בה זכר נקמת השם מאויביהם... [שה]נאמר כאן 'וכתבת אליה את כל הדברים אשר דברתי אליך על ישראל ועל יהודה ועל כל הגוים', לא שיכתוב הנבואות כאשר הן, כי אם קינותיו על הרעה [החורבן]... כמו שנזכרו במגילה ההיא [מגילת איכה]. ואמר שהיה כל זה לעורר את ליבם שישבו בתשובה כדי שיזכו לסליחה, ולא יבואו לחורבן, כי לא יחפוץ במוות המת".

- לדעת חז"ל, המגילה שכתב ירמיהו שעליה מדובר בפרק זה היא מגילת איכה הנקראת בט' באב.
 (1) על פי אברבנאל, מהו הקושי העולה מן הקביעה של חז"ל שהמגילה המוזכרת בפרק ל"ו היא מגילת איכה?
 (2) על פי אברבנאל, לשם מה הצטווה ירמיהו לכתוב קינות על החורבן בטרם אירע החורבן?
 (5 נקודות)

9. יחזקאל, פרק ל"ז

- א. (1) ה' מצווה על נביאים רבים לעשות מעשים סמליים.
 על פי מה שלמדתם, מהי המטרה של עשיית מעשה סמלי?
 (2) מה מבטא המעשה הסמלי של העצים (מפסוק ט"ז ואילך)?
 (5 נקודות)
- ב. (1) עיינו בפסוקים כ"ב-כ"ג.
 מהי הבטחת הנביא בפסוק כ"ב, ומהי הבטחת הנביא בפסוק כ"ג?
 (2) על פי מה שלמדתם, הסבירו את הקשר בין ההבטחה שבפסוק כ"ב לבין ההבטחה שבפסוק כ"ג.
 (5 נקודות)
- ג. נבואת מעשה העצים היא ההפטרה של פרשת "ויגש".
 עיינו בתחילת פרשת ויגש – ספר **בראשית**, פרק מ"ד, פסוק י"ח עד פרק מ"ה, פסוק ט"ו.
 הסבירו את הקשר בין פרשת "ויגש" להפטרה שלה. (5 נקודות)

חלק ד – עזרא, נחמיה (20 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 10 – 11 (20 נקודות).

10. עזרא, פרק א'

א. עיינו בישעיה, פרק מ"ד, פסוקים כ"ו–כ"ח.

(1) מה ניבא ישעיהו בנוגע לשיבת ציון?

(2) האם נבואת ישעיהו התגשמה? הביאו ראיה לתשובתכם מן המסופר בספר עזרא.

(6 נקודות)

ב. עיינו בירמיה, פרק כ"ז, פסוקים כ"א–כ"ב.

(1) מה ניבא ירמיהו בנוגע לכלי המקדש?

(2) האם נבואת ירמיהו התגשמה במלואה? הביאו ראיה לתשובתכם מן המסופר בספר עזרא.

(6 נקודות)

ג. מלבד כורש, מסופר בתנ"ך על גויים נוספים שעזרו ליחידים או לקבוצות בעם ישראל.

הביאו שתי דוגמאות של גויים שעזרו ליחידים בעם ישראל או לעם ישראל כולו. בכל אחת מן הדוגמאות ציינו מי הדמות שעזרה, באילו נסיבות היא עזרה, ולמי עזרה.

(8 נקודות)

11. נחמיה, פרקים א'–ד'

א. (1) על פי פרק א', מהי בקשתו האישית של נחמיה, ומהי בקשתו הלאומית?

(2) על פי מה שלמדתם, מהי מטרת התפילה של נחמיה בפרק ב'?

(6 נקודות)

ב. (1) על פי המסופר בפרק ג', בעקבות איזה אירוע התפלל נחמיה, ומה הייתה בקשתו?

(2) על פי המסופר בפרק ד', בעקבות איזה אירוע התפלל נחמיה, ומה הוא עשה מלבד התפילה?

(6 נקודות)

ג. בתנ"ך יש סיפורים רבים על דמויות מנהיגים של עם ישראל (מלך, שופט, נביא ועוד) שכמו נחמיה, התפללו עבור העם כולו.

הביאו שתי דוגמאות למנהיגים שונים בתנ"ך, מלבד נחמיה, שהתפללו עבור עם ישראל. כתבו מה הן הנסיבות שבהן

התפלל כל אחד מהם, ומה היה התוכן של תפילתו.

(8 נקודות)

בהצלחה!